

moderna *Bèlgida*, ni mai cap variant en *Belg-* amb la *-g-*. D'això només en trobem dades bastant recents, des de mitjan S. XVIII, des de llavors trobo *Bèlgida* en el mapa de la diòcesi de València de 1761 (GGRV II, 268-9), LpzVargas, Biblgr., c. 1774 (II, 112); Cavanilles, 1797, Madoz, s. v. 1845. I ja hem vist que la traducció oral segueix fidel a aquesta forma sense *-l-*.

ETIM. Sobre això s'ha desbarat molt. Com observa Julià Ribera (*Disert. y Op.* II, 189), Escolano en dóna una de les seves males etim. pseudo-aràbigues (no interessa, doncs, en quina forma posa el nom). Ja l'estructura d'aquest nom esdrúixol impossibilita tota etimologia aràbiga. Madoz pretén que era l'antiga *Belgica* celtibèrica historiada per Appianus. Ja Sarthou i Mtz.Aloy ho troben «aventurado»: i judiquen bé: «se ha fantaseado origen romano ---». Aclarim que realment s'hi ha trobat ceràmica de temps romans o pre-romans, descoberta pel comandant Mariano Jornet Perales a. 1915 (veg. el gravat de GGRV, p. 28), que ell explica en una *Història de Bèlgida*, publicada en part en l'opuscle d'ell, *Prehistoria de Bèlgida*, 11 pp. i 7 lám., Val. 1946. Però això no té res a veure amb l'origen ni la història del nom (res de toponímic en aquest opuscle), i encara menys amb la seva etimologia. Sens dubte l'estructura general del nom *Bèldija* recorda la de *Belgica* i del «*Belgica*, celtibèric», per tant es comprèn que aviat es fantasiés prenent peu d'un nom com aquell, de difusió internacional tan gran i tan antiga des dels temps de la conquesta romana de Gàl·lia i ja abans.

Hi ha *Belgica* «celtibèric», amb més semblança que amb la del Septentrional cèltic. Cal, doncs, prendre-ho més seriosament, i exposar el que hi ha d'aquest: començant per fer memòria que la *Belgica* valenciana no és pas a Celtibèria, sinó en terra ibèrica, de Contestans o Edetans.

Les dades històriques de la ciutat «celtibèrica» són des d'Appianus (*Ιβηρ.* 100), que situa una acció a *Βελγηθή πόλει* en la revolta contra els romans l'a. 93 a.C. Després Orosi (V, 23.1) (S. v d.C.) tot fent referència a Titus Livi (91 o 92) conta: «Pompeius *Belgidam* nobilem Celtiberiae urbem, cepit». A part d'aquest fet històric relatiu a l'enemic de Cèsar, tenim encara d'aquesta *urbs* una altra notícia, donada per Diodor (que cita Poseidonios: tots dos S. I a.C.). «*Εν τη Κελτιβηρία, πόλις ἧ μικρὰ Βεγέδα καλουμένη*»: forma un poc diferent, sense la *-l-*. Ha estat identificada amb «Cabeza del Griego». No ens toca a nosaltres comprovar aquesta identificació, que d'altres posen cap a Alcanyís o Montalban (prop de *Colenda* celtibèrica), prop de 400 k. al Nord de Bèlgida, tant o més lluny l'una que l'altra. En tot cas, doncs, no hi ha cap possibilitat d'identificar localment els dos NLL.

Encara reconeguem que el nom de la població celtibèrica no consta exactament. Discrepa la forma de Diodor de la forma amb *l* d'Appianus, i en Orosi coincideixen quatre ms. (LPRD) però diversos editors ho canvien en *Segidam* (altra població ben llunyana de la nostra); i s'hi ha relacionat una inscripció «(L)esso --- *uloqum Belcile* a fundamentis fecit». 2 Una altra

cita del nom celtibèric figura en Florus (S. II d.C.), però aquí hi ha diverses variants en el text; uns: *Belgida*, altres *Belgica*, altres *Vellica*, i Caro Baroja (*Los Pueblos de Esp.*, pp. 96 i 173) troba que la lliçó més segura dels mss. és *Bergida*, que amb raó lliga amb el grup de *Berga*: *Bergitani*, *Bergusia*, *Bergidum* (> *Bierzo*); i també s'ha volgut relacionar amb *Berge* del baix Aragó, per al qual veg. infra art. *Beric*.

És clar que aquest nom celtibèric lingüísticament deu ser cèltic; de quina època, no ho sabem (Hubert creu que és d'una onada cèltica tardana, del S. III a.C.). Llavors, quant al nom celtibèric, sembla segur que pertany a la mateixa arrel, cèltica, dels *Belgae* i a la *regio* o *natio Belgica* tan historiada des dels primers viatgers grecs, i sotmesa per Cèsar; veg. les cites que en dóna Holder a grapats (I, 383 ss., i III, 828 ss.). Aquesta no és tampoc única en el món cèltic transpirenaic i menys l'arrel *Belg-* amb altres sufixos: a Renània hi ha una altra població allunyada, de nom *Belgica*, una altra població *Belginum*, i un riu *Belgis* (Weisgerber, *Rh. G. Celt.*, 352, 343, 328); Plini cita uns *Belgites* celtes a Pannònia.

Ara bé, el nostre *Bèlgida* actual, antic *Bèldija*, no és a Celtibèria, sinó ben lluny d'allà. Més fort, i ja no tan segur fóra dir que no pugui ser nom lingüísticament cèltic. En el P. Val. n'hi ha alguns. Però són fora del domini de la nostra llengua, sobretot a la zona celtibèrica d'entorn de Sogorb, que es prolongava un poc pels Serrans, i com prima franja, cada cop més prima, fins prop d'Alacant. Per això, a l'article *Balarma*, no he gosat rebutjar de pla que en aquell nom s'oculti quelcom del BELISAMA cèltic; però hem vist que fins això era erroni: tot i que Balarma ja és 20 k. més a ponent que Bèlgida, força més a prop del domini castellà.

En tot cas ara salta a la vista que era imprudent agafar a ulls clucs aquesta forma moderna, com un indicatiu de celtisme parent de la *Bèlgica* divulgadíssima, i fins de tot *Belg-* cèltic o celtibèric, la d'Appianus i Orosi inclosa.

Si això era ja imprudent a priori, més ho resulta ara que veiem que només *Bèldija* i variants és antic, on no hi ha ni tan sols la inicial seductora *Belg-*. Tenint en compte aquesta història de les formes és visible, o millor obvi, que en la forma moderna hi ha una metàtesi, de tipus simplicíssim, entre les dues consonants postòniques, d'un proparoxíton, inicials de síl·labes consecutives: grosso modo *Bèldija* > *Bèlgida*. I fins hi ha motius per sospitar que aquí intervingué el prurit de donar un llustre savi al nom d'aquesta possessió dels Marquesos de *Belvis* [Ss. XVI-XVII]: el nom dels quals, per si fos poc, hi coincidí! La mateixa influència de llur nom *Bel-* hi pogué ajudar; però seria sobretot la del prestigiosíssim internacional *Bèlgica*.

Només la forma antiga, tan copiosament establerta *Bèldija/-isa, -ixa*, ens pot guiar per a la etimologia. Ara bé aquesta té un aire iberoide inconfusible. Nom paral·lel als ibero-turdetans ASTÏGI, ALOSTÏGI, OLONTÏGI de l'època romana (cf. *Top. Hesp.* I, 47-48), pares dels moderns andalusos *Écija*, *Huécija*. Però aquí se-